

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра всевітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Історія та археологія»

Спеціальність В9 Історія та археологія

Галузь знань – В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
всесвітньої історії
протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія стародавніх цивілізацій
Викладач (-і)	Щербін Лілія Василівна, к. і. н., доцент
Контактний телефон викладача	
Е-mail викладача	lilia.scherbin@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Вівторок о 15.00.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Сприятливі природні умови субтропічної зони Близького Сходу стали причиною того, що саме в долинах річок Євфрату, Тигру та Нілу сформувалися ранні цивілізації та їх перші держави. Згодом вони виникли у долинах річок Інду і Гангу в Індії, Хуанхе і Янцзи в Китаї. Тобто, перші в історії людства держави утворилися в регіоні, який в історіографії традиційно називається Стародавнім Сходом. Курс передбачає вивчення політичної, соціально-економічної історії та духовного розвитку народів Стародавнього Сходу.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета викладання дисципліни: формування у студентів ґрунтовних знань про основні етапи становлення, розвитку та занепаду старосхідних держав, особливості їх політичного, соціально-економічного та культурного функціонування.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> відобразити основні чинники формування, функціонування та еволюції стародавніх цивілізацій, виявити їх особливі риси та взаємозв'язки; проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурно-етнічні характеристики функціонування старосхідних держав; визначити особливості становлення держав та їх політичного розвитку в окремих регіонах Стародавнього Сходу; виявити загальні та особливі риси розвитку старосхідних держав; виробити вміння та навички самостійної роботи студентів із джерелами та історичним матеріалом, науковою літературою та періодичними виданнями, монографічною літературою. <p>У результаті вивчення дисципліни студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> основні види джерел та загальну історіографію історії Стародавнього Сходу; хронологію та періодизацію старосхідної історії; основні етапи процесу державотворення на Стародавньому Сході; основні регіони Стародавнього Сходу; чинники формування соціально-економічної та політичної системи; особливі та загальні риси розвитку старосхідних цивілізацій; термінологічний апарат курсу; карту; <p>уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> аналізувати та узагальнювати зміст історичних джерел старосхідної епохи; працювати з науковою літературою; застосовувати набуті знання, навички та вміння в самостійній практичній, науковій та педагогічній роботі; здатність аналізувати історичні чинники виникнення конкретних ситуацій в історичних подіях періоду існування стародавніх цивілізацій; аргументувати власну думку з дискусійних питань. 	

виділяти причини та наслідки подій зазначеної епохи;
 давати оцінку історичним подіям, постатям, явищам;
 володіти історичною термінологією;
 встановлювати синхронність подій, аналізувати зміст історичної карти.

4. Програмні компетентності та результати навчання

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	24
семінарські заняття / практичні / лабораторні	36
самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий		
1	Історія та археологія	1	нормативний		
Тематика навчальної дисципліни					
Тема		кількість год.			
		лекції	заняття	сам. роб.	
Тема 1. Вступ до історії Стародавнього Сходу		2	2	8	
Тема 2. Вступ до історії Стародавнього Єгипту		2	2	7	
Тема 3. Єгипетська держава періоду Середнього, Нового і Пізнього царств.			2	7	
Тема 4. Виникнення цивілізації в Двуріччі.		2	2	7	
Тема 5. Встановлення гегемонії Вавилону в Месопотамії		2	2	7	
Тема 6. Політична та соціально-економічна історія Північної Месопотамії в II – середині I тис. до н. е.			2	7	
Тема 7. Культура Стародавнього Єгипту			2	7	
Тема 8. Культура Стародавньої Месопотамії		2	2	7	
Тема 9. Мала Азія (Анатолія) в давнину		2	2	7	
Тема 10. Східне Середземномор'я		2	2	7	
Тема 11. Перші державні утворення на території Стародавнього Ірану		2	4	7	
Тема 12. Ахеменідський період в історії Стародавнього Ірану (VI–IV ст. до н. е.)		2	2	7	
Тема 13. Становлення ранніх держав у Стародавній Індії		2	2	7	
Тема 14. Буддійський період в історії Стародавньої Індії (VI–III ст. до н. е.).			2	7	
Тема 15. Культура Стародавньої Індії		2	2	7	
Тема 16. Стародавній Китай II пол. II – сер. I тис. до н. е.		2	2	7	
Тема 17. Культура Стародавнього Китаю.			2	7	
ЗАГ:		24	36	120	
6. Система оцінювання навчальної дисципліни					
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі екзамену. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 20 балів), балу за контрольну роботу (максимально 20 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 10 балів), оцінки на іспиті (максимально 50 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.				
Вимоги до письмових робіт	Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни.				

	Контрольна робота включає: 20 тестових питань (по 1 балу за кожне питання).
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 100 бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:</p> <p>«відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;</p> <p>«добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>«задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;</p> <p>«незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Форма і терміни підсумкового контролю визначаються навчальним планом. Студент(-ка) допускається до підсумкового контролю (іспиту) за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 25 і більше балів під час поточного контролю.
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – екзамен. Форма задачі екзамену – письмова. Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Для того, щоб одержати допуск, необхідно виконати всі види роботи і набрати не менше 25 балів. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 20 балів), балу за контрольну роботу (максимально 20 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 10 балів) та балу за іспит (50 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Письмові роботи: Контрольна письмова робота має бути виконана на 18 семінарському занятті.</p> <p>Академічна доброчесність: Як викладач, так і здобувач, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній</p>	

роботі здобувачів освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>
У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – вівторок, о 15.00 год.

Пропущене заняття здобувач може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)

<https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Голованов С. О. Історія стародавнього світу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. істор. спец. Т. 1. Всесвітня історія : в 5 т. Київ, 2016. 472 с.
2. Костючок П. Л., Солонець І. Ф., Щербін Л. В. Єгиптоманія у стародавньому Римі. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 6. С. 1735–1744. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6\(36\)-1735-1744](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6(36)-1735-1744)
3. Костючок П. Л., Солонець І. Ф., Щербін Л. В. Піднесення стародавнього Вавилону за правління Хаммурапі (1792–1750 pp. до н. е.). *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 8. С. 868–875. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8\(38\)-868-875](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8(38)-868-875)
4. Костючок П. Л., Солонець І. Ф., Щербін Л. В. Стародавній Єгипет у науковій діяльності К. Дерош Ноблекур. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 9. С. 860–868. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-860-868](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-860-868)
5. Костючок П., Щербін Л. Жінка у стародавньому світі: сучасна українська історіографія. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 1. С. 2148–2155. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1\(31\)-2148-2155](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-1(31)-2148-2155)
6. Костючок П.Л., Солонець І.Ф., Щербін Л.В. Єгиптологічні студії у науковій спадщині Саліми Ікрам. 2025. № 2 (32). С. 1128–1136. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2\(32\)-1128-1136](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2(32)-1128-1136)
7. Крижанівський О.П. Історія стародавнього Сходу. Київ: Либідь, 2000. 584 с.
8. Шама О. І. Історія Стародавнього Сходу. Лекції. Методичні рекомендації : посібник для студ. іст. фак. денної і заочної форм навч. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. 276 с.

Інформаційні ресурси

1. Інститут історії України НАН України <https://history.org.ua/>
2. Наукова бібліотека ПНУ – <http://lib.pnu.edu.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

Викладач Щербін Л.В. доцент кафедри всесвітньої історії